

Molnár Ferenc

Segélyezés és fejlesztés Afganisztánban - a nemzetközi közösség esélyei

Az elmúlt évtizedek válságkezeléseinek és különösen az afganisztániak talán legfontosabb tanulsága, hogy a társadalmi-gazdasági fejlesztések nélkül elképzelhetetlen a katonai taktikai/műveleti eredmények tartós stratégiai sikerekké konvertálása, valamint hogy a katonai műveleteket nem lehet időben elválasztani a válságkezelés többi dimenziójától. Nem állítjuk, hogy Afganisztán békés ország lesz 2014 után, de azt igen, hogy a komplex válságkezelés eredményeként – a társadalmi-gazdasági fejlesztések egy kritikus tömegének elérése után – erősebbek lehetnek a stabilitást fontosnak tartó erők, mint az azt ellenzők.

Afganisztán már több mint két évtized óta háború dúlta ország volt, amikor az Egyesült Államok megdöntötte a tálib rendszert 2001-ben. Tíz év elteltével az Egyesült Államok, a NATO és a nemzetközi közösség folyamatos jelenléte és támogatása ellenére Afganisztán továbbra is a világ egyik legszegényebb országa, továbbra is háborús válságövezet. E tényeknek megfelelően kudarcosként szokták jellemezni az afganisztáni válságkezelést. Ez a sommás értékelés azonban eltakarja, hogy mi az, amit elért, és mi az, amit nem a nemzetközi közösség és annak részeként Magyarország. Nem kétséges, hogy a hihetetlen mértékű erőfeszítésekhez képest korlátozottak az eredmények, mint ahogy az sem, hogy 2014 után nagyon nehéz idők jönnek Afganisztánban. Az azonban kérdéses, hogy az úgynevezett átmeneti időszak (*Transition*) elkövetkezendő három éve milyen esélyeket tartogat a tartós stabilitás és fejlődés elérésére.

A fokozatos átmenet tervéről, amelynek célja, hogy az afgán erők vegyék át a biztonság garantálásában a vezető szerepet, 2010 januárjában a londoni konferencián döntöttek. Ezt követően a NATO- és az

ISAF-küldőgyminiszterek megállapodtak az *Inteqal*-ban (dari és pastun nyelven „átmenet”) 2010 áprilisában Tallinnban, majd májusban az amerikai, valamint az afgán elnök közösen kötelezte el magát a folyamat mellett. Az átmenet folyamatát támogatta később az úgynevezett kabuli konferencia, amelyen a nemzetközi közösség támogatásáról biztosították Karzai elnököt az Afgán Biztonsági Erők egész országra kiterjedő vezető szerepének megszerzéséhez 2014 végéig. A NATO- és az ISAF-tagállamok ezt erősítették meg a lisszaboni csúcsertekezleten, 2010 novemberében.

Az Inteqalnak megfelelően az Afgán-NATO Közös Inteqal Testület (JANIB) felelős az átmenet végrehajtási tervének jóváhagyásáért és az egyes fázisok (*Tranche*) megkezdésének és befejezésének megállapításáért. A JANIB-ot az afgán úgynevezett Átmenetet Koordináló Testület (*Transition Coordination Committee*) elnöke, az ISAF parancsnoka és a NATO rendkívüli meghatalmazottja (*Special Civilian Representative*) közösen elnököli. A testületben helyett kapott minden afgán és NATO/ISAF-tényező, az ENSZ különmegbízottja pedig megfigyelőként van jelen.

2011 nyarán az afgán Átmenetet Koordináló Testület és az afgán miniszterek megerősítették, hogy szándékukban áll egy nemzeti végrehajtási terv kidolgozása, hogy előremozdítsák az átmenet folyamatát.

A JANIB 2011 júliusában hagyta jóvá az átmenet első fázisának (*Tranche One*) végrehajtási tervét, amely tartalmazza a biztonsági erők szerepvállalásával kapcsolatos és az azt támogató közigazgatási és társadalmi-gazdasági fejlesztési terveket, valamint a kapcsolódó stratégiai kommunikációs tervet. Jó esély van rá, hogy a Bonn II. Konferencia idejére, amire idén decemberben kerül sor, már a második fázis elindítását is bejelentik.

A jelenleg zajló afganisztáni válság kezelése és a fent jelzett módon kimunkált átmenet egy hosszú tanulási folyamat eredménye. Számátalan politikai, katonai és nem utolsósorban kommunikációs tanulság levonása után egy eddig talán soha nem tapasztalt mértékű, átfogó válságkezelésnek lehetünk tanúi. Garancia persze még ezek után sincs a sikerre, az átmenet csak akkor lehet sikeres és eredményezhet tartós békét, valamint fejlődést Afganisztánban, ha az afgán kormány, az Egyesült Államok, a nemzetközi közösség, az afgán ellenzék és a szomszédos országok képesek érdekeiket legalább minimálisan összeegyeztetni. További jelentős nehézséget jelent, hogy a válságkezelés közben a fejlett világ történetének egyik komoly válságát éli meg, amelyben önmaga gazdaságát és politikai prioritásait is újra kell rendeznie.

A társadalmi-gazdasági fejlesztések eredményei és nehézségei

Az egyik legnagyobb és jól érzékelhető előrelépés az *iskolai oktatás* fejlesztésében mutatkozik. 2001-ben 1,18 millió gyerek járt

általános vagy középiskolába, és tulajdonképpen csak a fiúk. Ez a szám 2011-re 8,3 millióra nőtt, és ennek több mint egyharmada (39%) lány. E létszámnak csak töredéke – mintegy félmillió fiatal – jár középiskolába. A beiskolázási létszámnövekedés fontossága – ami döntően a segélyezésnek (iskola-és útépités, oktatók képzése és fizetése) köszönhető – aligha kérdőjelezhető meg egy olyan ország modernizálásában, gazdasági stabilitásának elérésében, ahol az írástudatlanság hihetetlenül magas. 2011-ben a hétévesnél idősebb lakosság 29 millió fő Afganisztánban, és ebből 17 millió írástudatlan. Ezzel együtt azonban azt is látni kell, hogy a hatalmas növekedés ellenére a gyerekek 42%-a nem részesül oktatásban.

A tanuláshoz való hozzájutást ugyan az afgán Oktatási Minisztérium „Oktatást mindenkinek” jelszóval a hivatalos politika rangjára emelte, és a segélyezők is jelentős összegeket fordítanak erre, de több ok is – leginkább a kedvezőtlen biztonsági helyzet (főleg Dél-Afganisztánban) és a tanárok hiánya – akadályozza a megvalósulását.

Miközben az iskolák száma a 2001-es körülbelül 3,5 ezerrel közel 13 ezerre növekedett 2011-re, a biztonsági helyzet romlása és a finanszírozási nehézségek jelentős számú iskola bezárását eredményezi. Ennek természetesen negatív hatása van közvetlenül a képzésre, de azon túl az oktatással kapcsolatos közhangulatra is. Azokon a területeken, ahol egyszer elindult az oktatás és egy idő múlva megszakadt, növekszik a csalódottság és az elégedetlenség.

A biztonsági helyzet romlása mellett egyre nagyobb probléma, hogy a megnövekedett tanulási igényvel nehezen tud lépést tartani a tanárok számának növekedése, és alacsonyak a fizetések is. Az oktatási célok elérését ugyancsak nehezíti, hogy a tanárok jelentős része nem rendelkezik a megfelelő képzettséggel. Azok, akik egye-

temet végeznek, vonzóbb, jobban fizető állásokat keresnek maguknak.

Afganisztán gazdasági önállóságának megteremtése kulcsfontosságú a válság kezelése szempontjából, és ebben különösen nagy jelentősége van a szakmunkásképzés megteremtésének. Ez a folyamat a TVET (*Technical and Vocational Education Training*) program keretében zajlik. Ezeknek az iskoláknak a száma is egyre nő – ma már száz körül van, de egyes déli tartományokban még mindig egyáltalán nincs ilyen iskola. Felismerve a helyzetet, a Világbank jelenleg 400 millió dolláros segítyt folyósít kifejezetten szakmunkásképzésre, melynek helyzetét ugyan jelentősen javította a segélyező tevékenysége, de komolyabb eredmények csak akkor várhatók, ha az Afganisztánban befektető cégek száma nő, és megkezdik a saját igényeik szerinti szakképzés elindítását, támogatását. Ennek, csakúgy mint szinte minden fejlesztési irányknak az az alapfeltétele, hogy a biztonsági kockázatok elfogadható szintűre mérséklődjenek.

Egy másik „sikerterület” az *egészségügyi alapszolgáltatások* fejlesztése. A tálib rezsim alatt a lakosság kevesebb mint egy tizede jutott egészségügyi szolgáltatáshoz. Ez a nemzetközi segélyezésnek és fejlesztéseknek köszönhetően ma 85% körül van. Komoly hiányosságokkal küzd Afganisztán az egészségügy területén, de a lakosság egyértelműen és jól érzi az eddigi pozitív változásokat. Ezt a fejlesztési irányt továbbra is kulcsfontosságúnak tartja Afganisztán és a segélyező országok, szervezetek: két éven belül 90% feletti eredményt szeretnének elérni. Ezt a törekvést támogatja az afgán alkotmány is, amelynek 52. paragrafusa szerint az állam köteles ingyenes egészségügyi ellátást és intézményeket biztosítani az állampolgároknak.

2011-re 67 térségi (district) kórház, közel 400 átfogó egészségügyi központ, több

mint 800 alapellátást biztosító egészségügyi központ és közel 500 kisebb egészségügyi központ működik az országban. Az úgynevezett BPHS standardet (ami az egészségügyi alapellátást mutatja) az afganisztáni kerületek (district) két százaléka nem éri el, míg 78%-a meghaladja azt, ám egyelőre e hihetetlenül gyors, aligha túlértékelhető fejlődéssel sem képes az egészségügyi ellátás az igényeket kellő mértékben kielégíteni.

A legnagyobb sikerként elkönyvelt oktatási és egészségügyi ágazat az összes fejlesztési segély hozzávetőleg hatodát, hetedét kapta – természetesen nem számolva a védelmi költségekre fordított összeget. (2009-es adatok szerint az összes támogatás 45%-át a biztonsági szektorra fordították.)

Ugyancsak a sikerek közé sorolható a *közösségi infrastruktúra* javulása – ami szemmel látható a magyar PRT által támogatott Baglán tartományban is. Országosan 40 ezer körüli azoknak a projekteknak a száma, amelyek több mint 22 ezer településen jelentettek infrastrukturális beruházásokat (helyi utak, kutak, orvosi rendelők és egyéb beruházások). Több mint 1500 egészségügyi létesítményt adtak át az elmúlt tíz évben.

A közösségi infrastruktúrához kapcsolódóan *vidéki utak felújítását* is meg kell említeni, ahol ugyancsak komoly eredményeket sikerült elérni. Hozzávetőleg tízezer kilométer ilyen utat hoztak rendbe az elmúlt évtizedben az afgán kormány vidékfejlesztési programja (National Rural Access Program – NRAP) keretében.

Természetesen ezen a programon kívül is épültek utak, és döntően a donorok támogatásával. Az afgán Közmunkaügyi Minisztérium által létrehozandó útfelügyelet kapcsán közel 35 ezer km működőképpé tett és épített útról szólnak adatok (elsősorban a USAID és az Asian Development Bank finanszírozásában). Aligha lehet pontos szá-

mítást találni arra vonatkozóan, hogy milyen költségei voltak a donoroknak az utak építésén, de az összeg nagyságáról képet alkothatunk, ha figyelembe vesszük, hogy a USAID adatai szerint egy kilométer aszfaltozott út 548 ezer dollárba, a murvás út pedig 180 ezer dollárba kerül. Vagyis ha a jelzett 35 ezer km úttal számolunk, és feltételezzük, hogy csak egyötöde aszfaltozott, akkor majd kilencmilliárd dolláros összeg jön ki, ami azt jelenti, hogy hozzávetőleg nyolcévi magyar honvédelmi költségvetésnek megfelelő összeget fordítottak a donorok afgán utak építésére, rehabilitálására.

A vidéki úthálózat fejlesztése mellett mindenképpen írni kell a *regionális jelentőségű utakról*, amelyeket kiemelt célként kezel Afganisztán: a körgyűrű (Ring Road), a Kelet–Nyugat Folyosó (úgynevezett Új Selyemút, Herát–Kabul útvonalon 655 km), és az Észak–Dél Folyosó (Mazari-Sarif – Kandahár, 877 km). A gigantikus útépitési beruházások esetében természetesen nemcsak segélyezésről, hanem komoly gazdasági, üzleti érdekekről is szó van: az utak nélkül aligha lenne előrelépés az afganisztáni fejlesztésekben.

Mivel a körgyűrű lassan teljesen elkészül (körülbelül 200 km van még hátra), egyre nagyobb figyelem fordul a másik két nagy útépitési beruházásra, amelyek elkezdődtek, de még nincs minden útszakaszra beruházó, építő. Ezzel együtt is jelentősen nőtt az üzleti érdeklődés az utak és az utak által életre kelő területek iránt. Egyre inkább úgy tekintenek Afganisztánra mint potenciális regionális, nemzetközi szállítási csomópontra.

Az amerikai elképzelések szerint az „Új Selyemút” lehet az a kulcsfontosságú infrastruktúra, amely életet lehelhet Afganisztánba és növekvő költségvetési bevételeket teremthet.

Az útépitések mellett Afganisztán ha lassan is, de növekvő *vasúthálózata* ugyan-

csak kiemelkedően fontos a gazdasági fejlődés szempontjából, különösen a bányászati beruházások miatt. (Amerikai becslés szerint egytrillió dollárnyi ásványkincs van Afganisztánban, itt található többek között a Föld második legnagyobb rézérckészlete.) Az Asia Fejlesztési Bank beruházásaként épült meg a Hairatantól Mazari-Sarifig (Északkelet-Afganisztán) vezető vasútvonal és a hozzá tartozó ipari vasútállomás idén tavasszal. Ez a vonal jelentős hatással van a szállításra és a kereskedelemre a térségben, hiszen becsatolja Üzbegisztánt és vele más régióbeli országokat is. Herátba (Nyugat-Afganisztán) az irániak, Pakisztán és Kandahár (Dél-Afganisztán) között pedig egy francia beruházó tervez vasutat építeni.

A vasúthálózat további fejlődését akadályozza, hogy nincs olyan hatóság, amely szabályozná, szervezné, felügyelné az afgán vasutakat. Ennek kialakítása, létrehozása tulajdonképpen még épp csak megkezdődött az ISAF és az Egyesült Államok támogatásával.

Az *informatikai és távközlési szektor* látványos, gyors fejlődése már eddig is jelentős hatással volt mind a foglalkoztatás javítására, mind pedig az állami bevételek generálására, s ezen túlmenően a gazdasági, társadalmi élet és az államigazgatás új, korszerű lehetőségeit teremteti meg Afganisztánban. A távközlés (főleg a mobil szolgáltatók révén) több mint százezer álláshelyet teremtett 2001 óta. Az elmúlt évtizedben több mint 500%-kal (körülbelül 10 millió főre) nőtt azoknak az afgánoknak a száma, akik rendelkeznek telefonnal.

Az internethasználat előmozdítása érdekében országos program indult, és ehhez jelentős források is rendelkezésére állnak. A nagyléptékű fejlődést jelzi a felhasználók számának és a sávszélesség növekedése, valamint a kereskedelmi árak drasztikus csökkenése (két év alatt a tizedére csökkent

az internetszolgáltatás ára). A Világbank támogatásával (50 millió dollár) az informatikai fejlesztések második nagy hulláma veszi kezdetét a közeljövőben.

Afganisztán *elektromos vezetékhalozata* több egymástól elszigetelt egységből áll. Az egyes részhalozatok jelenleg távol állnak attól, hogy egységes rendszert alkossanak. Ráadásul a jelenlegi teherbíró képességük nem képes lépést tartani az igények növekedésével. Drámaian alacsony az árammal való ellátottság aránya: a lakosság kevesebb mint tíz százaléka jut áramhoz jelenleg.

Az elektromos hálózatok mellett természetesen az *áramtermelés* is komoly gondokkal küzd. A donor országok és a befektetők kiemelten kezelik ezt a kérdést. Az áramtermelés szempontjából kulcsfontosságú a szénbányászat és a gázkitermelés fejlesztése. Ez az oka annak, hogy megkezdődtek az előkészítő munkálatai az első piaci alapú gázkitermelő és gázvezeték-beruházásnak. A tervek szerint a Sebregan gázmezőről Mazari-Sarifig jutna el a gáz. (A hozzávetőleg 300 millió dolláros projekt potenciális befektetői már jelen vannak a régióban.)

Ami a donorok részéről való figyelmet illeti: az amerikaiak a Kajaki vízerőmű fejlesztéséhez nyújtanak támogatást, amely Délkelet-Afganisztán áramellátásában jelentene nagy előrelépést. Ugyancsak tervben van a Kandahar–Helmand Power Project megvalósítása 2014 végére, amely az északkeleti és a délkeleti áramhálózatokhoz csatlakozna, és tadzsik, valamint üzbég importáramot szállítana a korábban ellátatlan területekre.

Afganisztán szállítási központtá válásának két igen gyenge (ha nem a leggyengébb) pontja a polgári légiközlekedés és a határőrizet infrastrukturális fejletlensége. Mindkét terület kulcsszerepet játszik az áru- és személyszállításban, valamint az áruszállítás kontrollálásában és a vámbevételek szedésében.

A légi közlekedés, szállítás egyelőre képtelen megfelelni a nemzetközi (ICAO) standardoknak. Némi eredmény azonban tapasztalható a külföldi donorok és az ISAF támogatása révén. A négy legfontosabb repülőtér (Herát, Kabul, Kandahár és Mazari-Sarif) fejlesztése, ha nem is azonos tempóban, de zajlik. Amennyiben a repterek rehabilitációja megtörténik és sikerül megkezdeni működésüket, jelentős bevételt hozhatnak az országnak.

Az afgán határok őrzése a terepviszonyok miatt hihetetlenül nehéz feladat. Ugyanakkor a kereskedelmileg járható utak biztosítása megoldható, és egyre növekvő mértékben állami bevételek forrása. A határőrizet infrastrukturális és humán fejlesztéséhez kapcsolódóan 2011 nyarán történt jelentős előrelépés. A Belügyminisztérium és a Pénzügyminisztérium egyetértésével megkezdték egy, a Világbank által javasolt határőrizeti modell (*Border Management Model*) megvalósítását az ISAF aktív közreműködésével. A kezdeti eredmények a határőrizet és a pénzügyőrség jobb együttműködését, hatékonyabb határőrizetet és droggereskedelem elleni fellépést, valamint javuló külkereskedelmet és növekvő állami bevételeket valószínűsítene. 2011 második negyedéves PM-kiadványa szerint a bányászati jogok értékesítése után a vámbevételek növekedtek legszámtovábbban (600 millió afgani), és ezzel a saját bevételek egyharmadát tették ki. (2010-ben a teljes költségvetés körülbelül 25 milliárd amerikai dollár volt.)

Noha az amerikaiak az utóbbi időben leginkább az Új Selyemút stratégiát támogatják, az kétségtelen, hogy rövidebb távon 2014 végére ez nehezen valósulhat meg. Afganisztán gazdasági fejlesztésében a szállítmányozás és az ásványi anyagok kitermelése mellett a mezőgazdaság rendelkezik valós potenciállal. Mi több, rövid, illetve középtávon talán még esélyesebb is a fejlődésre a

másik kettőnél. 2011. október 10-en indították útjára azt az akcióttervet – *Agribusiness and Cashmere Small and Medium Enterprise (SME) Action Plan* –, amely a mezőgazdasági kis- és közepes vállalkozások szervezetesebb működését és támogatását valósítja meg. Az akciótterv komoly támogatottsággal bír több minisztérium és piaci aktor részéről. A terv 2016-ig az afgán SME-export évi 20%-os (ezen belül a gyógynövények és szárított gyümölcsök 43%-os) növekedésére számít.

A közép-ázsiai ország lakosságának hozzávetőleg háromnegyede dolgozik a mezőgazdaságban, és a GDP körülbelül 30%-át termeli meg. A mezőgazdaság fejlesztése jelentheti a leggyorsabb és több területen is jelentkező előrelépést. Csökkenthetné az élelmiszerhiányt, az alapélelmiszerek importját, exportra termelést eredményezhetne, és csökkenthetné a vidéki munkanélküliséget, legfőképp pedig rövid távon is eredményt hozhat. Erre pedig igen nagy szükség lenne, tekintettel arra, hogy 2014 után a jelentősen csökkenő nemzetközi segélyek a legnagyobb foglalkoztatókat: a biztonsági szektort és az építkezéseket fogják elsősorban érinteni. Az itt keletkező munkaerő-feltesleget pedig csak közmunkákból aligha lehet eltartani. A bányai, út- és vasútépítési piaci beruházások biztosan nem fognak olyan szintet elérni, hogy az megoldja a csökkenő külföldi jelenlétből és támogatásokból fakadó nehézségeket. A mezőgazdaság élelmiszer- és jövedelemtermelő képességének előmozdítása elemi fontosságú a drogkérdés kezelésében is.

A koordinált fejlesztések és a lehetséges scenáriók

A hosszú évek óta tartó fejlesztések és a katonai műveletek ma már sokkal koordináltabbak a felhalmozott tapasztalatok révén

és a COIN (Counterinsurgency – felkelőellenes) stratégia megkezdése (2009), valamint az amerikai és ISAF-erők növelése óta. Valójában azonban a COIN nem *per se* „stratégia”, csak egy komplex technika a politikai, fejlesztési, kommunikációs és katonai erőfeszítések összehangolására, valamint az érintett településekkel és lakossággal való közvetlen érintkezésre. A sikeressége csak a stratégiai politikai helyzet megfelelő kezelésével tartósítható. *A katonai eredmények csakúgy, mint a társadalmi-gazdasági mutatók javulása önmagában kérszéletű, ha nem járnak együtt a stabilitás és a befektetői bizalom növekedésével.*

Illúzióink nem lehetnek, az Afganisztán fejlődésében elért eddigi eredmények és a 2014 utánra megjelölt fejlődési célok csak akkor érhetők el és tarthatók meg, ha a nemzetközi közösség még hosszú ideig (értsd: évtizedekig) pénzzel, adományokkal és civil, valamint katonai, rendőri szakértelemmel jelentősen támogatja az afgán államot. Ennek a támogatásnak a kabuli folyamat részeként kell megvalósulnia. A 2010-es kabuli konferencián elfogadott Nemzeti Prioritások Programja (NPP) olyan dokumentum, amelyet az afgán kormány sajátjaként fogad el. Jelentős eredménynek számít, hiszen viszonylag egységes, rendezett, strukturált áttekintését adja annak a feladatrendszernek, amiben az afgán kormányzat előrelépést szeretne. A nemzetközi közösség támogató, segélyező (donor) országai és szervezetei pedig ezt figyelembe véve tudják kapcsolataikat szervezni Afganisztánnal és pontosabban tudják az eredményességet is mérni.

A helyzet azonban távolról sem lett azonnal tökéletes ezzel a dokumentummal. A segélyezés és Afganisztán fejlesztésének komoly nehézségeit jelzi, hogy a program elfogadását követően két hónappal a Kabul Bankhoz kapcsolódó válság miatt tulajdon-

képpen be lett fagyasztva a segélyezés folyósításának legjelentősebb része, ami az Afgán Újjáépítési Trust Fundon (*Afghan Reconstruction Trust Fund*) keresztül történik. A Kabul Bank válsága nagymértékben rontotta az afgán kormányzati és pénzügyi intézményrendszer megítélését mind a nemzetközi közösség, mind a lakosság körében. 2011. október 19-én tartott JCMB-értekezlet (az első 2010 novembere óta) jelzés arra, hogy ismét normális kapcsolat alakul ki a nemzetközi közösség és az afgán kormány között. Különös jelentősége van ennek a közelgő Bonn-konferencia és az NPP társadalmi gazdasági fejlődést célzó programjainak elindítása miatt.

Az afgán állam a bankválság óta képtelen volt megfelelni az IMF feltételeinek, aminek – az elnök és a parlament politikai vitáin túl – leginkább a hihetetlen mértékű korrupció, az államigazgatás gyengesége, valamint a nyomozó hatóság tehetetlensége az oka. A jelenség nem egyedi és jelzi, hogy a korrupció mértékének csökkentése, valamint az állami adminisztráció kapacitásbővítése megkerülhetetlen feltétele a stabilitás megteremtésének. Ma már valószínű, hogy az IMF technikai vizsgálatát követően és a politikai kényszereknek köszönhetően ez a válságos helyzet a második bonni Afganisztán-konferencián (2011. december 5.) rendeződik.

A segélyezés mértékének és módjának ugyanakkor ennél általánosabb kérdésekre is választ kell adnia az elkövetkezendő há-

A Kabul Bank, Afganisztán legnagyobb magántulajdonú bankja majdnem csődbe ment ez év szeptemberében, mert az ügyfelek tömegei akartak kivenni pénzüket. Az ok az volt, hogy a bank hozzávetőleg 300 millió dollárt veszített dubai illegális ingatlanüzletein. A politikai botrányt súlyosbította, hogy Karzai elnök testvére résztulajdonos a bankban, és ez a bank támogatta a 2010-es választási kampányát.

rom évben. Nevezetesen arra, hogy sikerülhet-e a bevezetőben már említett kritikus tömeget elérni a fejlesztéseknek akkor, amikor a regionális stratégiai-politikai konstelláció nem támogatja a stabilitás kialakulását, az afgán társadalom megosztott és tekintélyes mértékben elidegenedett a kormányzó erőktől, valamint a gazdasági válsággal küzdő fejlett Nyugat is szkeptikus az afganisztáni erőfeszítéseket illetően.

Az elmúlt hetek fejleményei egyre erőteljesebben vetik fel a regionális biztonság kérdését. Amennyiben nem sikerül minimálisan megnyugtató szinten rendezni az Egyesült Államok Pakisztánnal kialakult feszült viszonyát, akkor a biztonság garantálása (beleértve a gerilla/terrorista csoportok elleni fellépést) nem lehet sikeres. Ez pedig véglegesen alááshatja az afganisztáni fejlesztési törekvéseket.

A regionális béke megőrzése csak az Egyesült Államok vezetésével és a régió országainak, különösen középhatalmainak támogatásával őrizhető meg. Nagyon valószínű, hogy az amerikai szerepvállalás Afganisztán fejlesztésében, stabilitásának fenntartásában még hosszú ideig megmarad. Nagy kérdés azonban, hogy a jelenlegi gazdasági válság és az Egyesült Államok hihetetlen mértékű afganisztáni költségei meddig engedik vagy mennyire hirtelen szakítják meg a támogatás/fejlesztés folytatását. Igaz, már arra is vannak jelzések, hogy Kína (réz- és olajkitermelés), Oroszország (olaj- és gáz-export) és európai országok is rendelkeznek olyan befektetésekkel, szerződésekkel, amelyek segíthetik egy kedvező status quo kialakulását. A szerződések túl Oroszországnak és Kínának saját biztonsága miatt is komoly (az amerikai érdekek esetleges csökkenése nyomán akár növekvő) szerepet kell vállalnia a biztonság megőrzésében.

Az afgán társadalom soha nem volt egységes: jelentős feszültségek vannak Észak-

és Dél-Afganisztán, illetve a pastun és nem pastun népesség, valamint ezeken belül is az egyes helyi vezetők érdekeltségi körei szerint. Mint azt a Rabbáni-gyilkosság is bizonyította, teljes megbékélés nem lesz Afganisztánban. A felkelők, terroristák támadásainak elviselhető mértékűvé csökkentése lehet a nemzetközi közösség maximális célja. Noha az afgán társadalom békére és modernizálásra vágyik, és a döntő többség retteg a tálib hatalom visszatérésétől, a mindennapi megélhetésért, az életben maradásért való küzdelem minden vágyat felülírhat. Ha a jelenlegi kormányzat (Amerika és az ISAF támogatásával) nem képes a minimális államigazgatási, hatósági feladatait ellátni (kiépíteni) – és ezzel legitimitációját erősíteni –, akkor egyes régiók, „erős emberek” és befektetők (legyen az idegen állam, terrorista és/vagy bűnöző csoport) mentén fragmentálódik az ország, és állandó fegyveres konfliktusok színtere lesz. Afganisztánnak van az egyik legfiatalabb és leggyorsabban növekvő népessége a világon, s a segélyezések révén ugrásszerűen megnőtt az írni-olvasni tudók száma. Egy destabilizálódó, kis hatalmi (vallási, ideológiai, bűnözői)

centrumok mentén fragmentálódó ország elégedetlen, de a korábbi generációknál képzetesebb fiatalok millióival a legrosszabb forgatókönyvet sejtetheti a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem szempontjából.

A negatív forgatókönyvek elkerülését leginkább az tenné lehetővé, ha a nemzetközi közösségnek és az afgán kormánynak sikerülne alapvető politikai megállapodásra jutnia és konkrét lépések mellett elköteleznie magát a 2015-ig tartó átmenet alapvető fejlesztési lépéseit illetően, a 2015 után eredményt hozó beruházások, pénzügyi és technikai támogatások, valamint az afgán kormány képességfejlesztése terén, hogy képes legyen működtetni és fenntartani a létrehozott infrastruktúrát, s a még sajnos csak alakulóban lévő intézményrendszert.

Ezek a kérdések megkerülhetetlennek tűnnek Bonnban, a NATO/ISAF-re vonatkozóan pedig a 2012-es chicagói NATO-csúcstalálkozón. A sikertelenség tragikus következményekkel járhat, ami Afganisztán és talán a regionális biztonság összeomlását is magával hozhatja, valamint a fejlesztésekbe, segélyekbe ölt milliárdok semmivé válását eredményezheti. ■